Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Стратегическа визия за енергийния преход с цел постигане на стратегическа автономност на ЕС“

(становище по собствена инициатива)

(2023/C 75/15)

Докладчици: **Thomas KATTNIG**
Lutz RIBBE
Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI

Решение на Пленарната асамблея	20.1.2022 г.
Правно основание	член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
	Становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Транспорт, енергетика, инфраструктури, информационно общество“
Приемане от секцията	4.10.2022 г.
Приемане на пленарна сесия	26.10.2022 г.
Приемане на пленарна сесия №	573
Резултат от гласуването	
(„за“/„против“/„въздържал се“)	197/9/12

1. **Заключения и препоръки**

1.1. В края на 2021 г. ЕИСК взе решение за разработване на цялостна визия за енергийния преход. На 18 януари 2022 г. ЕИСК реши, че всички секции и ССМИ следва да включат становища по собствена инициатива относно различни аспекти на енергийния преход във всеобхватно становище относно *„Стратегическа визия за енергийния преход с цел постигане на стратегическа автономност на ЕС“*.

Настоящото положение в Украйна след военната инвазия на Руската федерация обаче постави енергийния преход на челно място в списъка с приоритети, тъй като последиците от нея за енергийните доставки на ЕС и цените на енергията са безпрецедентни.

С оглед на настоящата криза и като се вземе предвид целта за прекратяване на зависимостта на ЕС от руския газ до 2030 г., в настоящото становище на ЕИСК се представя цялостна визия за енергийния преход с цел изграждане и насърчаване на стратегическата автономност на ЕС в областта на енергетиката.

За да се разработи дългосрочна стратегическа визия, настоящото рамково становище обобщава:

— заключения и препоръки от секторните становища по собствена инициатива ([1]);

— заключения от становищата относно REPowerEU и плана REPowerEU и предстоящите законодателни предложения; и

— заключения и препоръки от предходни становища на ЕИСК.

1.2. ЕИСК обръща внимание на риска, в случай че не бъдат намерени подходящи решения, комбинираните икономически и социални последици от настоящата енергийна криза да окажат натиск върху демократичната система. Затова ЕИСК подкрепя прилагането на незабавни мерки за намиране на решение на най-неотложните въпроси, по-специално за гарантиране на сигурност на доставките на цена, която е възможно най-изгодна както за потребителите, така и за промишлеността, които са засегнати от настоящите драматични увеличения на цените.

([1]) ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 67; ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 88; ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 53; ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 1; ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 59; ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 23; ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 198.

1.3. Изменението на климата се превръща все повече в горчива реалност в Европа. Освен това настоящата енергийна криза, задълбочена от агресията на Русия в Украйна, ясно показва, че както целите, така и мерките, предложени в рамките на Европейския енергиен съюз и на Зеления пакт, по същество са правилни, но не достатъчно амбициозни. Те все още не са достатъчни, за да доведат Европа до сигурна, устойчива и конкурентоспособна „стратегическа енергийна автономност“. Преди всичко те все още се разглеждат твърде плахо. В това отношение е необходима промяна на парадигмата.

1.4. Потенциалът на Европа в областта на енергията от възобновяеми източници трябва да бъде възможно най-точно определен, а информацията за него — широко разпространена, за да се насърчи общото разбиране за степента, в която може да се постигне независимост от вноса на енергия. По-специално трябва да се вземат предвид електрификацията на секторите на отоплението и на транспорта и необходимостта от произведен в страната чист водород.

1.5. Използването на този потенциал възможно най-бързо трябва да се допълни от дори по-интензивно използване на потенциала за икономии на енергия. В настоящата ситуация най-добрият начин за постигане на незабавен ефект е пестенето на енергия.

1.6. Същевременно ще бъдат необходими краткосрочни и евентуално средносрочни мерки, за да се компенсират загубите на енергийни доставки от Русия. Една от тези мерки е вносът на втечнен природен газ. ЕИСК обаче счита, че е важно това да не създава нови дългосрочни зависимости от изкопаемите горива. Това трябва да бъде взето предвид предварително в инвестиционния цикъл. Като цяло целта е не да се диверсифицират зависимостите, а да се постигне възможно най-високо равнище на „стратегическа автономност“.

1.7. Тази трансформация е не просто огромно техническо предизвикателство; тя включва и структурни въпроси. В бъдеще производството на енергия ще бъде много по-децентрализирано, отколкото преди. Това също така открива възможности за градовете и регионите и за други нови заинтересовани страни, например ММСП, както и за индивидуалните и общностните производещи потребители. ЕИСК счита, че лицата, отговорни за вземането на политически решения, все още не са предоставили ясни указания или мерки за начина, по който по-специално участниците, които до този момент са били единствено потребители на енергия, могат да се придобият нови роли. В редица свои становища Комитетът е посочвал, че приемането от страна на обществото е изключително важна предпоставка за гарантиране на бърза трансформация. Правата и възможностите за участие са най-добрите начини за постигането на това приемане. Следователно става въпрос не само за това къде и от кой източник се произвежда енергията, но и за това кой има право да печели от нея. ЕИСК отново отправя своя призив за широкообхватни и целенасочени мерки за информиране и повишаване на осведомеността, предоставяни по координиран и допълващ се начин от Европейската комисия и държавите членки, заедно с бизнес организации, камари, социалните партньори и други заинтересовани страни ([2]).

1.8. ЕИСК отново подчертава убеждението си, изразено в предходни становища, че не само фондовете за социално и регионално сближаване и помощ за възстановяване трябва да се използват по начин, който подкрепя действията в областта на климата и енергийния преход, а политиките в областта на климата и енергийните политики трябва да бъдат разработвани по начин, насърчаващ социалното и регионалното сближаване.

2. **Общи бележки**

2.1. ЕИСК обръща внимание на риска, в случай че не бъдат намерени подходящи решения, комбинираните икономически и социални последици от настоящата енергийна криза да окажат натиск върху демократичната система. Затова ЕИСК подкрепя прилагането на незабавни мерки за намиране на решение на най-неотложните въпроси, по-специално за гарантиране на сигурност на доставките на цена, която е възможно най-изгодна както за потребителите, така и за промишлеността, които са засегнати от настоящите драматични увеличения на цените.

2.2. Последиците от кризата в областта на климата оказват значително въздействие върху Европа и света. ЕИСК отново заявява силната си подкрепа за заложените в Зеления пакт цели за укрепване на стратегическата автономност в областта на енергийните доставки и за прехода към устойчива и неутрална по отношение на климата икономика. „Енергийната война“, предприета от Русия, прави още по-отчетлива необходимостта от значително ускоряване на трансформацията, чието начало постави Зеленият пакт. REPowerEU и други инициативи, предложени от Комисията, служат за съответно адаптиране на Зеления пакт, но все още не са достатъчно амбициозни.

([2]) ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 1.

2.3. Във всички мерки, планирани в рамките на енергийния преход, трябва да се отчита социалното измерение. От една страна, това е необходимо, за да не се застрашава общественото одобрение за необходимите промени и да се гарантира справедлив преход. От друга страна, тази трансформация ще даде възможност и за положителни промени в регионалната икономика, включително нови работни места ([3]), което ще насърчи приемането от страна на обществото. Като представител на гражданското общество ЕИСК неведнъж е предоставял насоки относно начина, по който гражданите следва да участват, за да могат да извлекат ползи от „справедливия преход“. За съжаление, на тези насоки в повечето случаи не се обръща внимание, а това може да доведе до по-големи трудности при постигането на приемане от страна на обществото.

2.4. ЕИСК счита, че конкурентоспособността на европейската икономика, по-специално на промишления сектор и ММСП като двигатели на устойчивите иновации, трябва и може да бъде защитена. Интелигентните концепции за потребление на енергия — например виртуалните електроцентрали — предлагат значителни възможности за растеж на по-малките предприятия. Тъй като ММСП са съществена част от решението за конкурентоспособна, неутрална по отношение на климата, кръгова и приобщаваща икономика в ЕС, трябва да бъдат създадени и поддържани подходящи условия посредством целеви форми на подкрепа и рамкови условия. Това е необходимо за осигуряване и създаване на икономически растеж и висококачествени работни места.

2.5. Въпреки че ЕС е лидер в намаляването на емисиите на CO_2, в действията в областта на климата трябва да се включат и други участници. За да убеди трети държави да положат повече усилия за справяне с тази криза, Европейският съюз трябва да увеличи дипломатическите си усилия, да встъпи в нови форми на сътрудничество и да използва инструменти като споразумения за сътрудничество и търговски споразумения. Същевременно ЕС трябва да обсъди това дали промишлените вериги на доставки да се пренасочат обратно към Европа, за да се намали зависимостта от китайските доставчици — например в сектора на фотоволтаичните модули и акумулаторните батерии — и същевременно да се гарантира напълно устойчива верига на доставки, включително по отношение на социалната политика и зачитането на правата на човека.

2.6. Настоящата кризата с цените на енергията и липсата на сигурност, стабилност и предвидимост на доставките оказват огромен натиск върху Европейския съюз. Кризата нямаше да бъде толкова тежка, ако по-рано бяха предприети по-целенасочени действия и ако собствените цели на ЕС (например целите на Европейския енергиен съюз) се възприемаха по-сериозно. ЕИСК приветства мерките, предложени в съобщението относно REPowerEU и плана REPowerEU, за увеличаване на производството на зелена енергия, диверсифициране на доставките и намаляване на търсенето на руски газ, тъй като предложените от тях решения са в съответствие с целите на Зеления пакт и Европейския енергиен съюз. Комитетът счита, че основната цел не бива да бъде диверсифициране на зависимостите, а по-скоро, доколкото е възможно, постигане на „стратегическа енергийна независимост и автономност“. Що се отнася до ресурсите, които ще заменят руския газ, ЕИСК предупреждава, че ЕС трябва да обърне специално внимание на тяхното въздействие върху околната среда и на новите зависимости от трети държави, които не споделят европейските ценности.

2.7. Ситуацията на енергийните пазари през август 2022 г. ясно показа, че нито един енергиен източник не е напълно надежден във всеки един момент. Например в продължение на месеци значителен брой от френските ядрени електроцентрали не бяха свързани с мрежата поради работи по поддръжка, въздействието на изменението на климата и други проблеми. Енергопроизводството от въглищни електроцентрали не само оказа значително въздействие върху кризата в областта на климата, но също така страда пряко от нея: поради ниските нива на водата по река Рейн в резултат на сушата, въглищните електроцентрали вече не могат да бъдат захранвани. По подобни причини намаля и стабилността на водноелектрическата енергия, какъвто например беше случаят в Италия. Освен това природният газ, независимо дали се транспортира като газ или в течна форма, не само вреди на климата, но и крие огромни геополитически рискове. С други думи с оглед на бъдещата енергийна политика на ЕС вятърната и слънчевата енергия се открояват като стратегически и жизнеспособни източници в диверсифицирания и сигурен енергиен микс, към който понастоящем се стремят всички държави членки. Компенсирането на колебанията в тези два енергийни източника изисква, преди всичко, съоръжения за съхранение и, на второ място, чист водород, в който вятърната и слънчевата енергия могат да бъдат „съхранявани“ в дългосрочен план. Решаващият въпрос за стратегическата автономност на Европа е колко чист водород може да произвежда самата тя и колко трябва да се внася. Освен това в периода на трансформация следва да се ориентираме към относително най-надеждния и ефективен по отношение на климата източник.

2.8. Развитието през последните десетилетия и не на последно място събитията от близкото минало разкриват опасността от кибератаки и саботаж на критични инфраструктури като енергийната мрежа или електроцентралите. Срив или нарушение на функционирането на тези инфраструктури могат да предизвикат катастрофален недостиг на доставките и да застрашат

([3]) ОВ C 367, 10.10.2018 г., стр. 1.

обществената сигурност. Критичната инфраструктура като газопреносните и електропреносните мрежи, дълбоководните интернет кабели, офшорните инсталации, както и разположените на сушата вятърни паркове и терминали за втечнен природен газ, въглищните или ядрените електроцентрали, транспортът и трафикът, здравните услуги, финансите и сигурността биха могли да бъдат мишени на кибератаки и на физически атаки. В интерес на всички в Европа е да защитават по-добре тази критична инфраструктура. ЕС трябва да бъде по-добре подготвен за потенциални атаки от този вид. Поради тази причина ЕИСК призовава за незабавна критична оценка на предприетите до момента мерки и за всеобхватна стратегия за защита на ЕС от заплахи като природни бедствия, физически атаки и кибератаки. В този контекст ЕИСК препоръчва всички чуждестранни инвестиции в стратегически сектори на Съюза да бъдат в съответствие с политиката на ЕС за сигурност.

2.9. ЕИСК приветства създаването на Социален фонд за климата ([4]), но е убеден, че той няма да осигури достатъчна финансова подкрепа за отговорно реагиране на социално-икономическите последици. Огромното предизвикателство да се създаде ефективен и справедлив механизъм за компенсация в една разнородна икономическа област, обхващаща 27 държави членки, изисква далеч по-мащабни съпътстващи мерки и ресурси на европейско и национално равнище.

2.10. Огромното увеличение на цените на енергията показа ясно, че съвременният енергиен пазар е само частично устойчив. Самият председател на Комисията Урсула фон дер Лайен, позовавайки се на трансграничното ценообразуване въз основа на цените на европейските борси за електроенергия, заяви, че тази система вече няма да функционира, ако обемът на зелената електроенергия продължи да нараства. Следва да се поставят фундаментални въпроси за бъдещето на енергетиката, за да се гарантират екологосъобразни, достъпни и надеждни енергийни доставки, както и правото на енергия. ЕИСК счита, че начинът, по който се проектира и регулира енергийният пазар, трябва да бъде адаптиран към новите реалности, в които ще преобладават възобновяеми енергийни източници, като същевременно се създадат необходимите условия за промишлеността, ММСП и отделните участници, както и за създаването на нови възможности за участие на произвеждащите потребители, гражданските енергийни общности и др., и се укрепи подходящата защита на потребителите. При преустройството на пазара трябва да се обърне специално внимание на избягването на съществуващите структурни пречки пред достъпа до пазара за малките участници на пазара. Това се отнася например за достъпа до балансираща енергия и, ако е необходимо, до пазари на капацитет, които може да са необходими за гарантиране на сигурността на доставките.

2.11. За да се гарантират социално приемливи, но и отново конкурентоспособни цени на енергията в контекста на запазване на лидерската позиция на ЕС в използването на енергия от възобновяеми източници, ЕИСК призовава процедурите за издаване на разрешения в областта на енергията от възобновяеми източници да бъдат рационализирани и ускорени, тъй като те се считат за основната пречка пред по-бързото внедряване на възобновяемите енергийни източници. Същевременно рамковите условия за мерките за децентрализация, енергийните кооперации и всички форми на производството от потребители трябва да бъдат значително подобрени.

2.12. ЕИСК категорично подкрепя предложението на Комисията относно съхранението на газ и предложението за регламент за координирани мерки за намаляване на търсенето на газ. Комитетът призовава институциите:

— да въведат допълващ инструмент за краткосрочни инвестиции в подкрепа на развитието на основана на водород инфраструктура, например междусистемни връзки и съоръжения за съхранение;

— да обмислят използването на съоръжения за съхранение на газ в съседни трети държави;

— да изготвят планове за отделните държави членки, за да се избегне небалансирано споделяне на тежестта на регионално равнище.

2.13. ЕИСК отбелязва, че паралелното развитие на централизирана и децентрализирана инфраструктура е проблематично и че съществува риск от погрешни инвестиции. Например за една национална мрежа от водородни тръбопроводи и за разширяването на топлофикационните мрежи в нискотемпературен режим съществуват конкуриращи се потенциални употреби. Ето защо ЕИСК призова за вземането на подходящи фундаментални решения в интерес на сигурността на инвестициите ([5]).

([4]) ОВ C 152, 6.4.2022 г., стр. 158.
([5]) Вж. ОВ C 429, 11.12.2020 г., стр. 85.

3. **Енергийният преход като всеобхватна стратегия в ЕС и в международен контекст**

3.1. Руската агресия предизвика световна геополитическа криза, която оказва експоненциално нарастващо въздействие както върху икономическия баланс, така и върху глобалната енергийна сигурност. Тя постави под въпрос градени с десетилетия политики в областта на енергетиката, отбраната и външните отношения, като принуди ЕС да извърши преоценка както на своите планове, така и на твърде колебливите си до момента действия по отношение на екологичната и цифровата трансформация, и да вземе предвид последиците, които руското нашествие и наложените санкции ще имат върху енергийния преход, продължаващ в света.

3.2. Зависимостта от вноса на първична енергия от трети държави се превърна в пряка заплаха за сигурността и стабилността на ЕС. Ето защо Европейската комисия бързо предложи в рамките на REPowerEU да се приемат набор от мерки за адаптиране на европейската енергийна политика към настоящата геополитическа ситуация. В предложението за регламент за сигурността на доставките на газ и условията за достъп до газопреносни мрежи съоръженията за съхранение на газ например се прекласифицират в критична енергийна инфраструктура и се установяват задължително сертифициране на операторите на съоръжения за съхранение на природен газ и цели за запълване на газохранилищата, за да се помогне на ЕС да си възвърне контрола на вътрешния енергиен пазар. ЕИСК приветства всички тези мерки и счита, че те действително следва да помогнат на ЕС да си възвърне контрола върху вътрешния енергиен пазар.

3.3. Същевременно предвид настоящото политическо напрежение ЕИСК счита, че е необходимо още по-активно сътрудничество с редица държави, които са в състояние да снабдяват Европа с енергия в краткосрочен план, докато бъде реализирано предвиденото от Комисията мащабно разширяване на производството на енергия от възобновяеми източници. Сред тези държави са САЩ и в различна степен някои южноамерикански и африкански държави, чийто износ на изкопаеми горива, станал необходим в краткосрочен план, трябва да бъде придружен от трансфер на знания и разработване на технологии за възобновяема енергия, така че и там да се ускори смекчаването на последиците от изменението на климата.

4. **Създаване на благоприятна среда за енергиен преход**

4.1. *Публични инвестиции*

4.1.1. За да се посрещне нарастващото търсене на електроенергия и да се постигнат целите в областта на климата, е необходимо инвестициите в електроенергийната мрежа да се удвоят на 55 милиарда евро годишно, а средствата за изграждането на чисти производствени мощности да се увеличат на 75 милиарда евро годишно ([6]). В това отношение публичните инвестиции в интелигентни системи за енергия от възобновяеми източници и съоръжения за съхранение на природен газ са от голямо значение за гарантиране на сигурността на енергийните доставки, борбата с енергийната бедност, достъпните цени и създаването на висококачествени работни места.

4.1.2. ЕИСК препоръчва отново по отношение на публичните инвестиции да се прилага „златното правило“, съгласно приетото в становище ECO/569 ([7]), при условие че не се застрашава нито фискалната стабилност в средносрочен план, нито стойността на еврото, за да се защити производителността и социалната и екологичната база за благосъстоянието на бъдещите поколения.

4.1.3. Смесеното финансиране с участието на частни инвеститори е вариант само ако се гарантира, че средствата се отпускат прозрачно, че няма клаузи за поверителност и за публичния сектор не възникват необосновани разходи в сравнение с публичното финансиране. Трябва да има пълна прозрачност по отношение на обоснованите допълнителни разходи. Поради тази причина е още по-важно в този вид модели за смесено финансиране да са ясно определени правата и задълженията, да са изяснени въпросите, свързани с отговорността, и да е предвидена ефикасна и бърза система за разрешаване на конфликти, за да се избегнат дългосрочни допълнителни разходи и неблагоприятни въпроси, свързани с отговорността.

4.1.4. Що се отнася до бъдещата организация на енергийните системи и инфраструктури, ЕИСК многократно е подчертавал значението на активното участие на всички потребители — домакинства, предприятия и енергийни общности — в разработването на интелигентни енергийни системи и на предоставянето на стимули, за да може гражданското общество да участва в енергийния преход. Очевидно крайно се подценява ролята на гражданите, земеделските

([6]) Това е заключението на Федерацията на европейската електроенергийна промишленост Eurelectric.
([7]) ОВ C 275, 18.7.2022 г., стр. 50.

стопани, градовете, ММСП или гражданските енергийни общности във финансирането на мерките. ЕИСК отбелязва, че повече от 90 % от инсталираните мощности в Германия например не са изградени от големите доставчици на енергия. Липсва стратегия за използване на този безспорно наличен потенциал и тази готовност.

4.1.5. В европейското законодателство в областта на енергетиката смекчаването на изменението на климата не се признава като цел на регулирането на мрежите. Вследствие на това националните регулаторни органи също се затрудняват да предоставят стимули за трансформиране, разширяване и модернизиране на електроразпределителните мрежи, които да отговарят на изискванията за неутралност по отношение на климата. Затова в европейското законодателство в областта на енергетиката следва изрично да се споменава неутралността по отношение на климата като цел на регулирането на мрежите.

4.1.6. Комисията с основание изтъква, че публичните инвестиции могат и трябва да привлекат частни инвестиции. REPowerEU обаче не обхваща рефинансирането на съответните публични средства. Премахване на субсидиите за изкопаеми ресурси би бил възможен подход за това как да се организира този процес; друг подход би бил данъчно облагане на огромните извънредни печалби, които произлизат от сериозната криза, свързана с нефта и газа, която в частност е от полза за големите петролни компании. ЕИСК се опасява, че изключително високите печалби за енергийните дружества, от една страна, и увеличената енергийна бедност, причинена от скоковете в цените на енергията, от друга страна, имат взривоопасен потенциал в социален план. ЕИСК предлага тези печалби да бъдат събрани посредством данъци и прехвърлени като финансова компенсация на енергийните потребители, напр. финансово по-слаби домакинства или енергоемки предприятия, и да бъдат използвани за разширяването на производството на възобновяема енергия и развитието на необходимата мрежова инфраструктура, особено предвид факта, че това вече се обсъжда или прилага в някои държави членки. ЕИСК счита, че за да се избегне възпиране на енергийните дружества да инвестират в нисковъглеродни решения, подобно данъчно облагане следва да бъде смятано като много чувствително. ЕИСК призовава Комисията незабавно да предложи съответни мерки.

4.1.7. Политиката за снабдяване трябва да бъде съпътствана от инфраструктура, която осигурява достатъчно електроенергия и газ на европейския пазар и гарантира стабилността на мрежата. ЕИСК е убеден, че трябва да се обърне специално внимание на това разширяването на мрежите да бъде определено за по-висш обществен интерес, смекчаването на изменението на климата да бъде включено като регулаторна цел, както и като цяло на по-ефективната синхронизация по отношение на планирането на енергията от възобновяеми източници и електроенергийната мрежа. Крайно необходимо е да се определят конкретни правила в европейското право.

4.2. *Фонд за приспособяване към изменението на климата*

4.2.1. Настоящият механизъм на ЕС за реагиране при природни бедствия е фонд „Солидарност“ на Европейския съюз. Наличният годишен бюджет на фонд „Солидарност“ обаче е по-малък от огромната стойност на щетите ([8]), причинени от неотдавнашните природни бедствия, и трябва да бъде драстично увеличен. Финансирането от ЕС за екологичния преход е по-значително, но не отчита спешната нужда на Съюза от енергийна независимост.

4.2.2. ЕИСК счита, че ЕС се нуждае от нов механизъм за финансиране, който в случай на такива извънредни ситуации да може да предостави незабавна и значителна подкрепа на държавите членки. Ето защо ЕИСК предлага да се създаде нов фонд за приспособяване към изменението на климата. Това финансиране следва да бъде пренасочено от съществуващите фондове на Съюза, най-вече от Кохезионния фонд и Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ), но да се управлява по рационализиран и съгласуван начин чрез този нов фонд.

4.2.3. При модернизирането на средата за финансиране обхватът на съществуващите програми също може да бъде разширен, техните ресурси — да бъдат увеличени, а Next Generation EU — да се разглежда като образец за нов инструмент за финансиране. ЕИСК посочва, че може да се наложи да бъдат създадени нови ресурси за справяне с огромните предизвикателства, пред които сме изправени. Всички нови „собствени ресурси“ обаче трябва да бъдат замислени по справедлив начин, за да се избегне допълнително обременяване на групите в неравностойно положение. Освен това те не бива да възпрепятстват икономическото развитие.

4.2.4. От решаващо значение е функционирането на Фонда за приспособяване към изменението на климата, насочено повече към бързи и неотложни реакции, да бъде в съответствие с всеобхватните политики на ЕС в областта на климата, околната среда и енергетиката, което в дългосрочен план ще доведе до това да се разчита по-малко на реагиране при извънредни ситуации и ще защити както човечеството, така и природата.

([8]) В удивителен размер от 80 милиарда евро в Германия през 2021 г.

4.3. *Насърчаване на използването на технологии*

4.3.1. Екологичният преход в производствения сектор трябва да се основава на подходящ енергиен микс от достатъчно и стабилна енергия от възобновяеми източници за електрификация и успешното осъществяване на производството на чист водород. Разработват се технологии за съхранение, а възможностите, предлагани от цифровизацията, се използват пълноценно. Следователно научноизследователската и развойната дейност са силно необходими.

4.3.2. От началото на либерализацията резултатите от инвестициите на електроенергийните дружества намаляват. Делът на публичните инвестиции в научните изследвания в областта на технологиите за декарбонизация и тяхното разработване е по-нисък в ЕС, отколкото във всички други големи икономики, което застрашава конкурентоспособността на ЕС в областта на ключови за бъдещето технологии. ЕИСК призовава Комисията да изготви стратегически план за инвестиции и насърчава държавите членки да използват фондовете оптимално и ефективно за развитие в областта на чистата енергия. Същото се отнася и за инвестициите в електроенергийната мрежа.

4.3.3. Декарбонизацията ще изисква дълбока трансформация на промишлените дейности (през следващите 30 години). Въпреки че вече съществуват редица нисковъглеродни технологии, техните равнища на технологична готовност (РТГ ([9])) са ниски. За разширяването и широкото внедряване на тези революционни технологии ще бъдат необходими амбициозни технологични пътни карти и ЕС трябва да насърчава иновациите чрез фондовете за климата и иновациите.

4.3.4. Безспорно е, че „чистият“ водород ще допринесе за сигурна откъм доставки европейска енергийна система в бъдеще. ЕИСК препраща към своите становища относно стратегията за използване на водорода ([10]) и стратегията за интеграция на енергийната система ([11]).

4.4. *Подкрепа за ММСП* ([12])

4.4.1. Микро-, малките и средните предприятия (ММСП), било то традиционни предприятия, семейни предприятия, търговци, предприятия от социалната икономика, занаятчийски предприятия или свободни професии, са съществена част от решението за изграждане на конкурентоспособна, неутрална по отношение на климата, кръгова и приобщаваща икономика на ЕС, при условие че са създадени и се поддържат подходящите условия. ММСП имат полза от подобряването на собствените си екологични показатели и предоставянето на експертен опит и решения на други предприятия, граждани и публичния сектор. ЕИСК признава и подчертава многообразието и различните потребности на ММСП, но същевременно призовава да се обърне специално внимание на най-малките и най-уязвимите сред тях.

4.4.2. Ето защо ЕИСК подчертава, че е налице спешна необходимост от подкрепа за ММСП в разбирането и управлението на екологичния преход по възможно най-добрия начин. ЕИСК призовава за широкообхватни и целенасочени мерки за информиране и повишаване на осведомеността, предоставяни по координиран и допълващ се начин от Европейската комисия и държавите членки, заедно с бизнес организации, камари, социалните партньори и други заинтересовани страни. От друга страна, важната роля на ММСП по отношение на новите технологии и новаторските решения за екологична промяна в промишлеността на ЕС също следва да бъде подчертана и отчетена в критериите за достъпност на програмите за финансиране.

4.4.3. ЕИСК призовава ЕС и държавите членки да ускорят екологосъобразните инвестиции в ММСП, като осигурят благоприятна, предвидима и насърчаваща регулаторна среда, включително безпроблемни процедури за издаване на разрешения и избягване на обременяващи административни задължения, както и като предоставят бърз, лесен, прост и проследим достъп до финансиране, съобразен с различните нужди на всички различни групи ММСП.

4.4.4. За да се подобри ресурсната ефективност на ММСП, ЕИСК предлага да се създадат „центрове за кръговост“ (Н4С) в различни региони. Това следва да засили сътрудничеството между дружествата в различните сектори и да улесни разработването на нови практики и процеси, включително демонстрирането на нови технологии. Процедурите за възлагане на обществени поръчки в целия ЕС трябва да включват критерии за качество, свързани с климата, със социални аспекти и т.н. Това насърчава иновациите на ММСП и улеснява достъпа им до обществени поръчки. Организациите на ММСП, камарите, академичните среди, социалните партньори и други заинтересовани страни следва да бъдат неразделна част от процеса.

([9]) РТГ: Равнищата на технологична готовност се изразяват с различни точки по скала, използвана за измерване на нивото на напредък или зрелост на дадена технология.
([10]) ОВ C 123, 9.4.2021 г., стр. 30.
([11]) ОВ C 123, 9.4.2021 г., стр. 22.
([12]) ОВ C 486, 21.12.2022 г., стр. 1.

4.4.5. ЕИСК призовава за тясно сътрудничество между доставчиците на образование и ММСП при разработването на обучения, за да се отговори на компетентностите и уменията, необходими в екологичния преход, включително чрез повишаване на квалификацията и преквалификация както на служителите, така и на предприемачите. Освен това ЕИСК призовава за подкрепа на иновационните дейности за ММСП чрез стимулиране и улесняване на сътрудничеството с други предприятия, техните организации, камари, университети и научноизследователски организации.

5. **Общо насърчаване на справедлив и приобщаващ преход**

5.1. *Справедлив преход*

5.1.1. „Справедливият преход“ включва мерки и намеси в социалната политика, които съпътстват прехода към устойчиви, неутрални по отношение на въглеродните емисии икономика и производствена система. ЕИСК подчертава, че справедливият преход не се свежда само до финансов преход. В справедливия преход се включва и целта за защита на правата на работниците, създаване на достойна заетост, качествени работни места и социална сигурност, укрепване на демократичното участие (включително на равнището на дружествата) и поддържане и по-нататъшно увеличаване на конкурентоспособността на европейските предприятия. Той изисква конкретни мерки на всички равнища, по-специално на регионално равнище.

5.1.2. Заетостта в ключовите сектори, които са особено засегнати от екологичното модернизиране и индустриалната революция към неутрална по отношение на климата Европа, е изправена пред големи сътресения, които правят абсолютно необходими преквалификацията и образователните инвестиции в качествени зелени работни места. В този контекст предоставянето на актуални знания и правата на образование са също толкова важни, колкото и непрекъснатото насърчаване на приемането на жените в техническите професии.

5.1.3. Мерките и различните етапи на прехода, предвидени в пакета „Подготвени за цел 55“, могат да доведат до мащабни промени в икономиката и социални сътресения. Поради тази причина ЕИСК призовава Комисията при оценката на националните планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК) да обърне по-голямо внимание на адекватността на стратегиите за справедлив преход, и по-специално да подложи на оценка степента на постигане на следните цели:

— улесняване на прехода от едно работно място към друго;

— подпомагане на работниците, които губят работното си място в резултат на декарбонизацията (всяко загубено работно място трябва да бъде заменено най-малко с друго, равностойно работно място);

— развитие на регионалния икономически потенциал, произтичащ от възобновяемите енергийни източници и новите форми на участие в производството на електроенергия;

— ефективна борба с енергийната бедност.

5.1.4. ЕИСК призовава за тясно сътрудничество между доставчиците на обучение и предприятията при разработването на обучения, така че те да включват уменията и компетентностите, необходими за екологичната трансформация на икономиката, включително чрез повишаване на квалификацията и преквалификация на работниците и предприемачите.

5.1.5. Както беше посочено в предходни становища ([13]), ЕИСК е убеден, че не само трябва да се използват ресурсите за социално и регионално сближаване и възстановяване, така че да се подпомогне смекчаването на последиците от изменението на климата и енергийния преход, но политиките в областта на климата и енергетиката трябва също да бъдат конфигурирани така, че да допринасят за социалното и регионалното сближаване. Вече съществуват подобни подходи, като например проектите за изграждане на соларни паркове в бивши зони за добив на кафяви въглища в Португалия и Гърция или много стратегическата финансова подкрепа за производещите потребители в Литва. При все това тези примери са всичко друго, но не и универсална практика или преобладаваща тенденция.

5.2. *Създаване на условия за частни инвестиции*

5.2.1. Отделните държави членки се нуждаят от програми за развитие „от долу нагоре“ на възобновяемите енергийни източници, които са абсолютно необходими за преобразуването на енергията и оказват значително влияние както върху качеството, така и, преди всичко, върху цените на доставената енергия. В резултат на повишаването на цените на енергията (идващо от националните електроенергийни мрежи) вече съществува тенденция за самостоятелно задоволяване на

([13]) Вж. ОВ C 47, 11.2.2020 г., стр. 30 и ОВ C 62, 15.2.2019 г., стр. 269.

енергийните нужди на предприятията, за които зелената енергия се е превърнала във въпрос на оцеляване. Много дружества вече инвестират динамично в собствените си възобновяеми енергийни и топлинни източници. Тъй като тези източници са по-евтини, те са привлекателни и за местните дружества и общности, които биха могли да използват излишъка от енергия, подаван в електроенергийната мрежа. За съжаление системите в много части на Европа се нуждаят от развитие и понастоящем не са подготвени да приемат множество нови инсталации. Освен това много често не е необходимо тези частни инвестиции да бъдат насочени само към нуждите на едно единствено дружество — те биха могли да донесат ползи за местните общности.

5.2.2. Проблемът в развитието на сектора на енергията от възобновяеми източници изглежда е динамичното увеличаване на електроенергията в сектора за изключително кратък период от време, което е голямо предизвикателство за вътрешните енергийни системи в държавите членки, въпреки значителните инвестиции в модернизиране на мрежата и увеличаване на преносния капацитет на системите. Сега Европа трябва да развие местни енергийни общности, в които местните органи на управление имат доминираща инвестиционна роля. Това са т.нар. енергийни кооперации, създадени с участието на жителите и често финансирани от местни инвестиционни фондове. Тази форма на включване на местните общества в енергийния преход осигурява подкрепа за тези инициативи и свежда до минимум риска от социална съпротива срещу локализирането на инсталациите за производство, разпределение или пренос в местния район.

5.2.3. Такива инициативи следва да бъдат включени в регламентите на ЕС възможно най-скоро и да бъдат подкрепени от система за държавно финансиране за този вид инвестиции. В този случай комерсиализацията на електропроводи за средно и ниско напрежение в електроенергийната мрежа е от решаващо значение, за да може мрежовата инфраструктура да бъде изградена и с участието на частни инвеститори. Развитието на граждански фотоволтаични системи показва големия инвестиционен потенциал на обществото и предприемачите. Подходящо законодателство в тази област би разрешило както проблеми с финансирането, така и проблеми със свързването на такива инвестиции с електроенергийната система.

5.3. *Енергийната бедност*

5.3.1. Осигуряването на равен достъп до енергия и сигурността на енергийните доставки на достъпна цена трябва да бъдат абсолютен приоритет за ЕС и неговите държави членки. В резултат от увеличаването на цените на енергията все повече граждани и потребители в цяла Европа са засегнати от енергийна бедност. Положението на тези, които вече са били изправени пред този проблем, се влошава, а потребителите, които в миналото не са изпитвали затруднения с плащането на сметките си за енергия, са изложени на риск от изпадане в бедност.

5.3.2. Предвид значението на този въпрос ЕИСК настоятелно призовава ЕС да насърчи общ подход към енергийната бедност. Понастоящем всяка държава членка може да определи понятието „енергийна бедност“ съгласно собствени критерии, а в резултат от липсата на общ подход Комисията може да не е в състояние да оцени ситуацията по подходящ начин, а държавите членки — да имат различни тълкувания за нещата и да реагират по различен начин. Определението, дадено в предложението за преработване на Директивата за енергийната ефективност, и показателите, установени преди това от Обсерваторията на енергийната бедност на ЕС, са добро начало. Предвид неотложния характер на въпроса ЕИСК счита, че Комисията и държавите членки трябва да насърчат общ подход, който да осигури конкретно общо разбиране за енергийната бедност и да даде възможност за събиране на статистически данни.

5.3.3. ЕИСК подчертава колко е важно да се инвестира в справедливи и ефективни доставки на енергия за намаляване на енергийната бедност в дългосрочен план. За да се постигне това, е важно да се гарантира, че инвестициите в енергия от възобновяеми източници и енергийна ефективност, както и всеобхватното саниране на сгради, подпомагат групите с най-ниски доходи. Само като се гарантира, че финансово по-слабите домакинства разполагат със средствата да направят необходимите инвестиции, произвеждащите потребители могат да постигнат „стратегическа автономност“ за себе си лично или като част от общност с други — в крайна сметка най-устойчивият начин за преодоляване на енергийната бедност.

5.3.4. Във връзка с това ЕИСК припомня своята позиция, че е особено важно да не се допусне създаване на енергийно обществото на две скорости. Не бива да се допуска от енергийния преход да спечелят само финансово обезпечени и технически добре оборудвани домакинства, а всички останали домакинства да бъдат принудени да поемат разходите. Ето защо ЕИСК подкрепя стимулите и инструментите за прилагане на Директивата относно енергийната ефективност в помощ на уязвимите потребители и домакинства и посочва, че амбициозните цели за централно отопление/охлаждане могат да влошат условията на социалните жилища. Поради това Комитетът приветства предложението за създаване на Социален фонд за климата и призовава за спазване на принципа за „справедлив преход“, за да се вземат предвид различните ситуации в държавите членки.

5.3.5. Тъй като енергийната бедност се корени в общата бедност, от съществено значение е също така Комисията и държавите членки да продължат да се съсредоточават върху намаляването на бедността като цяло. Настоящата криза подчертава необходимостта от непрекъснато подобряване на достъпа до заетост и социално приобщаване, от гарантиране на подходящ жизнен стандарт и от насърчаване на икономическия растеж в държавите членки.

5.4. *Селските райони*

5.4.1. ЕИСК счита, че не са били отделени очакваното внимание и подкрепа на комбинирана стратегия за енергиен и цифров преход в селските райони. Комитетът призовава за бързо изпълнение на дългосрочната визия на Комисията за селските райони на ЕС и за мобилизиране на заинтересованите страни чрез Пакта на ЕС за селските райони.

5.4.2. ЕИСК многократно е посочвал, че енергийният преход (преминаването от големи централизирани производствени съоръжения към по-децентрализирани структури) предлага реални възможности за нови източници на доходи и нови работни места в селските райони ([14]). И в този аспект Комитетът изразява разочарованието си от идеите, които Европейската комисия и държавите членки са представили до момента.

5.4.3. Ролята на местните и регионалните енергийни общности трябва бъде призната и да се използва в максимална степен за постигане на справедлив енергиен преход, съчетан с развитие на общностите, чрез създаване и разрастване на граждански енергийни общности, включващи доброволно обединяване на граждани, местни органи и ММСП с цел насърчаване на социалните и икономическите ползи.

5.4.4. ЕИСК заключава, че внедряването на цифрови технологии в селските райони е съществено условие за подпомагане на енергийния преход. Енергийната система в селските райони трябва да бъде децентрализирана, което предполага огромна нужда от повече и по-добра взаимносвързаност, което само по себе си изисква внедряването на цифрови технологии, за да се постигне съответствие между предлагането и търсенето и да се гарантират ефективни енергийни потоци.

6. **Конкретни бележки**

6.1. Запазването на една солидна индустриална база в рамките на ЕС ще осигури просперитет, качествени работни места и ангажимент за борба с изменението на климата за европейското общество. За да запази конкурентната си позиция, европейската промишленост трябва да инвестира в Европа както в областта на научноизследователската и развойната дейност и иновациите (НИРИ), така и в заводи и оборудване. За това се изисква подходяща регулаторна рамка.

Енергийната промишленост представлява много голям сектор от икономиката. Този сегмент се характеризира с това, че е основна движеща сила за другите сектори на икономиката. Всички аспекти на енергийната промишленост обаче имат твърде стереотипен облик по отношение на половете, като мъжете доминират, което води до големи различия в професионалното развитие между мъжете и жените както в публичния, така и в частния енергиен сектор ([15]).

ЕИСК препоръчва:

— укрепване и прилагане на съществуващото законодателство по въпросите на равенството както на европейско, така и на национално равнище;

— създаване на равни условия за обучение по професиите в енергетиката в държавите членки и на европейско равнище и създаване на Европейски колеж за НТИМ;

— гарантиране на равенство на пазара на труда в енергийния сектор чрез проучване на възможностите за жените, като същевременно се предотврати превръщането на енергийния и цифровия преход в капан за професионалното развитие и заплащането на жените; развитие на социалния диалог и колективните споразумения относно равенството в енергийните дружества в цяла Европа.

Брюксел, 26 октомври 2022 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG

([14]) ОВ C 367, 10.10.2018 г., стр. 1.
([15]) Цели за устойчиво развитие 5, 7 и 8 на ООН; Joy Clancy, University of Twente, *Give women a chance: engendering the energy supply chain*, Университет в Твенте, („Да дадем шанс на жените: създаване на верига на енергийните доставки“).

ПРИЛОЖЕНИЕ

Следните изменения, получили поне една четвърт от подадените гласове, бяха отхвърлени по време на разискванията:

Параграф 2.6

се изменя, както следва:

Становище на секцията	Изменение
Настоящата кризата с цените на енергията и липсата на сигурност, стабилност и предвидимост на доставките оказват огромен натиск върху Европейския съюз. Кризата нямаше да бъде толкова тежка, ако по-рано бяха предприети по-целенасочени действия и ако собствените цели на ЕС (например целите на Европейския енергиен съюз) се възприемаха по-сериозно. ЕИСК приветства мерките, предложени в съобщението относно REPowerEU и плана REPowerEU, за увеличаване на производството на зелена енергия, диверсифициране на доставките и намаляване на търсенето на руски газ, тъй като предложените от тях решения са в съответствие с целите на Зеления пакт и Европейския енергиен съюз. Комитетът счита, че основната цел ***не бива*** да бъде диверсифициране на ***зависимостите, а по-скоро***, доколкото е възможно, ***постигане*** на „стратегическа енергийна независимост и автономност“. Що се отнася до ресурсите, които ще заменят руския газ, ЕИСК предупреждава, че ЕС трябва да обърне специално внимание на тяхното въздействие върху околната среда и на новите зависимости от трети държави, които не споделят европейските ценности.	Настоящата кризата с цените на енергията и липсата на сигурност, стабилност и предвидимост на доставките оказват огромен натиск върху Европейския съюз. Кризата нямаше да бъде толкова тежка, ако по-рано бяха предприети по-целенасочени действия и ако собствените цели на ЕС (например целите на Европейския енергиен съюз) се възприемаха по-сериозно. ЕИСК приветства мерките, предложени в съобщението относно REPowerEU и плана REPowerEU, за увеличаване на производството на зелена енергия, диверсифициране на доставките и намаляване на търсенето на руски газ, тъй като предложените от тях решения са в съответствие с целите на Зеления пакт и Европейския енергиен съюз. Комитетът счита, че основната цел ***следва*** да бъде диверсифициране на ***ресурсите и***, доколкото е възможно, ***осигуряване*** на „***отворена*** стратегическа енергийна независимост и автономност“. Що се отнася до ресурсите, които ще заменят руския газ, ЕИСК предупреждава, че ЕС трябва да обърне специално внимание на тяхното въздействие върху околната среда и на новите зависимости от трети държави, които не споделят европейските ценности. ***Същевременно в настоящата ситуация трябва да запазим всички свои функциониращи енергийни източници, тъй като заплахата в момента всъщност не е възможното въздействие на запестващите източници на енергия върху околната среда, а липсата на енергия и прекъсванията на електрозахранването. Капацитетът за производство на енергия, който понастоящем снабдява европейския енергиен пазар, не бива да бъде загубен.***

Резултат от гласуването на изменението:

Гласове „за“: 77

Гласове „против“: 113

Гласове „въздържал се“: 14

Параграф 4.3.1

се изменя, както следва:

Становище на секцията	Изменение
Екологичният преход в производствения сектор трябва да се основава на подходящ енергиен микс от достатъчно и стабилна енергия от възобновяеми източници за електрификация и успешното осъществяване на производството на ***чист*** водород. Разработват се технологии за съхранение, а възможностите, предлагани от цифровизацията, се използват пълноценно. Следователно научноизследователската и развойната дейност са силно необходими.	Екологичният преход в производствения сектор трябва да се основава на подходящ енергиен микс от достатъчно и стабилна енергия от възобновяеми източници за електрификация и успешното осъществяване на производството на водород. Разработват се технологии за съхранение, а възможностите, предлагани от цифровизацията, се използват пълноценно. Следователно научноизследователската и развойната дейност са силно необходими.

Резултат от гласуването на изменението:

Гласове „за“: 92

Гласове „против“: 112

Гласове „въздържал се“: 9

Параграф 4.3.4

се изменя, както следва:

Становище на секцията	Изменение
Безспорно е, че ***„чистият“ водород*** ще допринесе за сигурна откъм доставки европейска енергийна система в бъдеще. ЕИСК препраща към своите становища относно стратегията за използване на водорода ([1]) и стратегията за интеграция на енергийната система ([2]). ([1]) ОВ C 123, 9.4.2021 г., стр. 30. ([2]) ОВ C 123, 9.4.2021 г., стр. 22.	Безспорно е, че ***водородът*** ще допринесе за сигурна откъм доставки европейска енергийна система в бъдеще. ЕИСК препраща към своите становища относно стратегията за използване на водорода ([1]) и стратегията за интеграция на енергийната система ([2]). ([1]) ОВ C 123, 9.4.2021 г., стр. 30. ([2]) ОВ C 123, 9.4.2021 г., стр. 22.

Резултат от гласуването на изменението:

Гласове „за“: 92

Гласове „против“: 112

Гласове „въздържал се“: 9

Параграф 1.4

се изменя, както следва:

Становище на секцията	Изменение
Потенциалът на Европа в областта на енергията от възобновяеми източници трябва да бъде възможно най-точно определен, а информацията за него — широко разпространена, за да се насърчи общото разбиране за степента, в която може да се постигне независимост от вноса на енергия. По-специално трябва да се вземат предвид електрификацията на секторите на отоплението и на транспорта и необходимостта от произведен в страната ***чист*** водород.	Потенциалът на Европа в областта на енергията от възобновяеми източници трябва да бъде възможно най-точно определен, а информацията за него — широко разпространена, за да се насърчи общото разбиране за степента, в която може да се постигне независимост от вноса на енергия. По-специално трябва да се вземат предвид електрификацията на секторите на отоплението и на транспорта и необходимостта от произведен в страната водород.

Резултат от гласуването на изменението:

Гласове „за“: 92

Гласове „против“: 112

Гласове „въздържал се“: 9

Параграф 1.6

се изменя, както следва:

Становище на секцията	Изменение
Същевременно ще бъдат необходими краткосрочни и евентуално средносрочни мерки, за да се компенсират загубите на енергийни доставки от Русия. Една от тези мерки е вносът на втечнен природен газ. ЕИСК обаче счита, че е важно това да не създава нови дългосрочни зависимости от изкопаемите горива. Това трябва да бъде взето предвид предварително в инвестиционния цикъл. Като цяло целта е ***не*** да се диверсифицират ***зависимостите, а*** да се постигне възможно най-високо равнище на „стратегическа автономност“.	Същевременно ще бъдат необходими краткосрочни и евентуално средносрочни мерки, за да се компенсират загубите на енергийни доставки от Русия. Една от тези мерки е вносът на втечнен природен газ. ЕИСК обаче счита, че е важно това да не създава нови дългосрочни зависимости от изкопаемите горива. Това трябва да бъде взето предвид предварително в инвестиционния цикъл. Като цяло целта е да се диверсифицират ***източниците и същевременно да се намалят силните зависимости от един вносител, за*** да се постигне възможно най-високо равнище на ***отворена*** „стратегическа автономност“.

Резултат от гласуването на изменението:

Гласове „за“: 77

Гласове „против“: 113

Гласове „въздържал се“: 14